

Hasznosítani az elrejtett kincset! Felszabadítani a tudást, energiát és tanulás lehetőségét a gyermek- és ifjúsági otthonokban a gyermekek, a fiatalok, a személyzet, a vezetők és a szervezet egésze javára.

Anna Schmid¹

Fordítás: Dr. Tamás Süll

Absztrakt

A gyermek- és ifjúsági otthonok mindennapi életét a személyzet, a gyermekek, a fiatalok és a vezetők közösen alakítják. Három fontos erőforrás azonban gyakran elérhetetlen marad a szervezet fejlődését és a fiatalok támogatását illetően: (1) a szervezetre vonatkozó ismeretek, és a szervezetre vonatkozó különböző nézőpontok, amelyekkel ezek a személyek rendelkeznek, (2) a felszabaduló energiák, melyek akkor lesznek elérhetőek, amikor azt érzékelik, hogy a gyermek- és ifjúsági otthon minősége mindannyiuk közös érdeke, és összefognak annak fejlesztése érdekében, és (3) a szervezetet és annak fejlesztési folyamatait tanulási lehetőségként veszik, különösen a gyermekek és a fiatalok számára. Azáltal, hogy részt vesznek annak a szervezetnek a kialakításában, amelyben élnek, azzal nemcsak annak minőségéhez járulnak hozzá, amit egyébként csak ők maguk tehetnek meg, hanem fontos kompetenciákat is erősítenek a saját önálló életükhöz. Jól illusztrálják a három említett erőforrást a brazil, magyarországi és svájci gyakorlatból és kutatásból vett példák, és azt, hogy ezek hogyan válhatnak mind a szervezet, mind pedig a szervezetben dolgozók, különösen a gyermekek és a fiatalok javára. Az olvasókat arra ösztönözzük, hogy az erőforrások által képviselt "rejtett kincseket" felfedezzük, a gyermekek és fiatalok, illetve a gyermek- és ifjúsági otthonok javára.

Kulcsszavak

Gyermek, ifjúság, bentlakásos ellátás, szervezetfejlesztés, tudás, együttműködés, részvétel

A gyermek- és ifjúsági otthonokban elrejtve nyugszik a kincs. Felismerve, megosztva, lefordítva, és cselekvéssé alakítva azt, erőteljes hajtó- és megtartó erővé válik a szervezet, valamint a gyermekek és fiatalok fejlődését tekintve. De ha elrejtve marad, úgy csak kihasználatlan erőforrás, elszalasztott lehetőség.

"Amikor egy fiatal érkezik a mi ifjúsági otthonunkba, pontosan tudjuk, hogy mire van szüksége, és mi azt kínáljuk is nekik. De ők nem akarnak együttműködni." (egy ifjúsági otthon vezetője)

"Mindig megkérdezik tőlünk, hogy mi a véleményünk. És mi meg is mondjuk. De aztán semmi nem változik." (egy fiatal ugyanabban az ifjúsági otthonban)

Élénken emlékszem a valódi kétségbeesésre és elkeseredettségre mindkét hangban. Mindketten, a vezető és a fiatal egyaránt erőfeszítést fejtettek ki annak érdekében, hogy álláspontjukkal és ismeretükkel az ifjúsági otthon mindennapi életének és gyakorlatának bizonyos aspektusait alakítsák. Mindegyikük, az ifjúsági vezető és a fiatal is azt szeretné elérni, ha a másik együttműködne, de elkeseredett, hogy nem hallgatták meg őt, és nem jön létre az együttműködés. Végül mindketten

---

¹ Dr. Anna Schmid, International Federation of Educative Communities (FICE) Switzerland, Pfingstweidstrasse 16, 8005 Zürich, Switzerland, anna.schmid(at)fice.ch

frusztrálnak és demotiválnak érzik magukat. Fontos erőforrások maradnak kihasználatlanul, vagy a kívánt hatás nélkül kerülnek felhasználásra. Egy lehetőség elszalasztásra került.

Szándékosan nem említem az országot, ahol ez a történet történt. Nemzetközi tapasztalataim alapján úgy vélem, bárhol megtörténhetett volna.

A kincs, amely ebben a történetben láthatóvá válik, három, egymással összefüggő részből áll:

1. A gyermekek, a fiatalok, a személyzet és a vezetők ismeretei a gyermek- és ifjúsági otthonról;
2. a felszabaduló energiák, amikor a vezetők, a személyzet, a gyermekek és a fiatalok összefogják erejüket; és
3. a szervezet, mint egy tanulási lehetőség mindenki számára, különösen a gyermekek és a fiatalok számára.

Ki kell használnunk ezt a kincset, az egyének és a csoportok erőforrásait és lehetőségeit, és építeni rájuk, hogy mind a szervezet, mind a szervezetben dolgozók javát szolgálják, különösen a gyermekek és a fiatalok javát.

A kincs a kezünkben van. A gyermek- és ifjúsági otthonban mindenki a saját kezében tart egy részt belőle: a vezetők, a munkatársak, az önkéntesek és - különleges módon - a gyermekek és fiatalok is, mivel ők a kedvezményezettek, a szervezet mindennapi valóságának társszervezői, és a saját életük építői, mindannyian egy személyben.

Gyakran a kincs láthatatlan. Évekkel ezelőtt bemutattam a munkatársaknak és a fiataloknak a szervezetükről készített elemzés során összegyűjtött tudásuk összegzését, a "Chácara dos Meninos de Quatro Pinheiros" ("Chácara"), egy nagymértékben együttműködési alapon alulról szerveződő projekt az "utcai fiúk" számára. Amikor befejeztem, egy pedagógus felkiáltott hitetlenkedve: "Tényleg, ezt találtuk ki? Nézzétek, emberek, mindezt mi tudjuk. Én nem is tudtam, hogy mindezt tudjuk!"

Képzeld el, mit tehetnénk egy gyermek- és ifjúsági otthonban, ha teljesebb mértékben nem csak a megoldandó problémákat és a megoldandó kihívásokat tudatosítanánk, amelyekkel foglalkozni kell, hanem az összes tudást, véleményt, ötletet, tapasztalatot, álmod, készséget, kreativitást is, reményeket, álmokat, energiát, szolidaritást, kritikus gondolkodást és így tovább, amit minden egyes ember a gyermek- és ifjúsági otthonban élők mindegyike magával hoz; ha sikerülne mindezeket az erőforrásokat az asztalhoz juttatni, hogy közösen foglalkozzunk azzal, hogyan fejlesszük tovább a gyermek- és ifjúsági otthont és annak mindennapi valóságát és gyakorlatát a gyermekek és fiatalok javára. Képzeld el, milyen hatással lehet ez, különösen a gyermekekre és fiatalokra, de a személyzet minden tagjára és további érintett személyekre is, ha azt tudatosítanák és úgy tekintenének egymásra és önmagukra is, hogy a gyermek- és ifjúsági otthon mindennapi életének tapasztalatai alapján ők szakértői ennek a területnek, és mindannyian összefognának.

Ennek tanúja voltam például a braziliai "Chácara"-ban, amellyel több mint 25 éve szoros kapcsolatban állok. Látom, hogy ez történik a "Creating Futures"² projektben, amelyet jelenleg vezetek, ahol a fiatal szakértők, vezetők és munkatársak öt svájci és magyarországi ifjúsági otthonok vezetői alkotnak gyakorlati közösséget és együtt dolgoznak ki innovációkat a fiatalok önállóságának jobb előmozdítása érdekében. Ez megmutatkozott a közelmúltban megrendezett nemzetközi Care

Leavers' (a gondozásból kikerülőkről szóló) konvencióban, amelyet az indiai Udayan Care szervezett, és amelyen az ázsiai és afrikai fiatalok, valamint más kontinensek résztvevői is erőteljesen képviseltették magukat. Ez folytatódik a gondozásból kikerülők globális konferenciáján (Global Care Leavers' Community), mely ebből jött létre. Íme, én így látom a kincs három részét.

A gyermekek, a fiatalok, a személyzet és a vezetők ismeretei a gyermek- és ifjúsági otthonról

A gyermek- és ifjúsági otthonban minden személynek hasznos ismeretei vannak arról, hogy mi az, hogyan működik, és milyen kihívásokkal és hatásokkal bír. Mindannyian tapasztalják a szervezetet napi szinten. Ezt a tudást használják a közös munkához és élethez az otthonban napi szinten, és ezáltal továbbfejlesztik azt. Amikor interjút készítettem a "Chácara" 8-23 éves fiúkkal, részletesen és világosan el tudták magyarázni, hogy miként működnek a különböző intézmények, amelyekben már jártak, mi volt jó, mi nem, és miért nem, valamint azt, hogy miért menekültek el mindenhova máshova, és hogy miért határozták el magukban, hogy a "Chácarában" nem teszik ezt, azaz nem menekülnek el innen.

E tapasztalati tudás nagy része implicit, birtokosai számára nem tudatos. Az a tapasztalt és láthatóan kompetens brazil pedagógus, aki azt mondta nekem: "Nem tudom elmagyarázni Neked, hogyan dolgozom. De tudom, hogyan kell csinálni. El kell jönnöd, nézd meg, hogyan csinálom", jól illusztrálja ezt. Ezen a területen szervezeti szerepem egy részében pszichológusként az a feladatom, hogy segítsek felszínre hozni ezt a tudást, hogy megosztható legyen, és tudatosan használható legyen a további fejlődéshez. A "Creating Futures" projektben, a fiatal szakértők, munkatársak és vezetők együttesen 11 olyan szervezeti dimenziót azonosítottak, amelyek befolyásolják a fiatalok önállósodását, és ezt a tudást felhasználták arra, hogy elemezzék azokat a szempontokat, amelyek a szervezetükben már most is pozitívan járulnak hozzá, vagy fejlesztésre szorulnak, és jelenleg konkrét újításokat próbálnak ki.

Egy másik ok, amiért a gyakorlatban a tapasztalat útján szerzett tudás figyelmen kívül kerülhet, az az, hogy a hangsúly a formális oktatásból származó tudásra helyeződik. Számomra azonban világos, hogy a formális tudással rendelkezők is sokat profitálhatnak abból, ha saját tapasztalati tudásukat használják ki.

Bizonyos esetekben egyes személyek ismeretei kevésbé relevánsnak tekinthetők. A brazíliai São Paulóban a bentlakásos gondozás minőségéről tartott konferencián a szakértő közönség láthatóan megdöbbsent, amikor egy fiatal előadó hangsúlyozta, hogy nem szabad elfelejtenünk, hogy a gyermekek és a fiatalok nem csak "valakivé válnak", hanem már most is valakik.

Végül, de nem utolsósorban, a szervezet különböző személyei a szervezet különböző részeit látják jobban. Amikor a "Chácara" kutatását végeztem, egyértelmű volt, hogy a hat 14-18 éves fiúból álló kutatócsoport más témákkal foglalkozott, mint a személyzet vagy a koordinátor. Az önkéntes munka intenzív időszakai után magam is úgy kezdtem gondolni, hogy nagyon jól ismerem a szervezetet. Végül teljesen új módon láttam és értettem meg az egészet.

Azóta a "tanulni a gyakorlatból a gyakorlatért" és a "tanulni egymástól és egymással" elvét vallom. A brazil felszabadító pedagógus Paulo Freire dialogikus, nem hierarchikus kapcsolata, amelyben a tanár is tanulóvá válik, és a tanuló is tanárrá válik, nagyon hasznosnak és gyümölcsöző megközelítésnek bizonyult. A "Creating Futures" munkatársait, vezetőit és fiatal szakértőit lenyűgözte mindaz, ami felszínre került, amikor ezt a megközelítést alkalmazták a közösségben. Ez láthatóan hatással bír az önértékelésre és motiváló az együttműködésre, különösen a fiatal szakértőknél.

Fiatalok, akik kihívásokkal teli körülmények között építik fel életüket, és gyermek- és ifjúsági otthonok, amelyek kihívást jelentő körülmények között dolgoznak, hogy elősegítsék őket, összetett feladatokat látnak el. Szükségünk van minden tudásra, amit csak megszerezhetünk.

Az energiák, amelyek felszabadulnak, amikor a vezetők, a személyzet, gyermekek és fiatalok összefognak

A tudás energiák nélkül nem ér el semmit. A közgazdasági és menedzsment szakirodalom megemlíti azt a modernebb nézetet, hogy a szervezetek nem olyan struktúrák, amelyekbe embereket préselünk, hanem valójában emberekből állnak, és ők építik fel őket nap mint nap. Úgy tűnik azonban, hogy nagyon kevés szó esik arról, hogy ezek az emberek mit hozhatnak a szervezetbe.

Szilárdan hiszem, hogy az energia ott van a gyermek- és ifjúsági otthon minden résztvevőjében, de gyakran nem tud teljes mértékben kifejeződni a gyermek- és ifjúsági otthonban, a szervezeti struktúrák, szokások és attitűdök korlátai között. A gyermek- és ifjúsági otthonban dolgozó valamennyi személy reményeket és álmokat, szolidaritást, érzelmeket és szeretetet, barátságot hordoz magában, a tanulni akarást, a hasznos és értékes életre való törekvést, a kreativitást, az ötleteket, a kitartást, a szórakozást, az együttműködést, a kritikus gondolkodást, a bizalmat, a hitet, elhivatottságot, elkötelezettséget és így tovább.

Sok évvel ezelőtt egy Nei nevű fiú a "Chácara"-ban többször is felírta egy lapra: "Akarok lenni valaki az életben. Itt vagyok valaki. Itt szükségük van rám". Van egy fényképem Neiről, amint néhány hónapja az utcán a Chácara ügyért dolgozik. Azt akarta, hogy fontosnak és szükségesnek érezze magát, és arra törekedett, hogy egy - az egyéni énünkön túli - közös célért tegyen. És ez nem csak Nei, hanem minden más ember sajátja. Érdekes beszélgetés lenne bármelyik gyermek- és ifjúsági otthonban arról, hogy az ott élő személyekre, különösen a fiatalokra, sokféleképpen ténylegesen szükség van.

Az általam említett energiák nagy része akkor szabadul fel, amikor van egy közös cél, melyhez mindenki segítségére szükség van, és amikor mindenki a legjobbat adja ki magából, hogy együtt elérjük azt. Volt egy akadémikus kollégám, aki nagyon kritikusan szemlélte azt a tényt, hogy nem terveztem meg a "Creating Futures" workshopok minden egyes percét, és ami még rosszabb, gyakran hagytam, hogy a közösség a saját feje után menjen ahelyett, hogy ragaszkodott volna a pontos irányhoz, amit én találtam ki. Hogyan tarthatnám kézben a projektet, és hogyan garantálhatnám annak minőségét?

Nos, ez minden bizonyosan inkább kioltaná, mintsem felszabadítaná a projektben részt vevő gyakorlati közösség sokszínű, hozzáértő, kreatív és elkötelezett tagjainak energiáit, amelyeket azért visznek be a projektbe, mert közösen tervezték azt egy általuk választott, fontosnak és sürgősnek tartott cél érdekében: olyan szervezeti innovációk kifejlesztése és kipróbálása, amelyek révén szervezetek hatékonyabban tudják majd elősegíteni a fiatalok önállósodását. Egy ilyen projektben mindenkire szükség van, és mindenkinek van valami értékes hozzájárulása. Már csak ezek a tények is felszabadítják azokat az energiákat, amelyek lehetővé teszik a fiatal szakértők, a munkatársak és a vezetők számára, hogy a gyakorló közösségben együttműködjenek, és így a projekt a folyamatos járvány ellenére is sikeres legyen. Látható, amikor leírják, hogy a munkatársak, a vezetők és a fiatal szakértők most már másképp látják egymást, és hogy a két országból származó, nagyon különböző emberek találkozása és együttműködése egyszerűen "jót tesz a szívnek".

A szervezet, mint tanulási lehetőség

A gyermek- és ifjúsági otthonok nem "termelik" a rájuk bízott fiatalokat. A fiatalok maguk fejlesztik személyiségüket, erősítik képességeiket, érdeklődésüket és véleményüket, tanulnak az iskolában és a szakmai képzésben, barátságokat és személyes hálózatot építenek, és konkrét lépéseket tesznek az önállóság felé, például párkapcsolatot létesítenek, félig önálló lakásban élnek és dolgoznak. A szervezet jelenti a fiatalok számára a központi életteret rövidebb-hosszabb időn át, és remélhetőleg, sikerül elősegítenie és támogatnia a fejlődésüket.

Egy önálló élet felépítése személyként és a társadalom tagjaként egyaránt szorosan összefügg azzal, hogy mennyire ismerjük a környezetünket, annak működésének megértését, a vele való interakciókat, és miként alakítjuk azt, valamint az életünket benne. Azok a fiatalok, akik részt vesznek a szervezeti kérdésekben a gyermek- és ifjúsági otthonban kiváló terepet találnak a fontos kompetenciák megmutatására, elsajátítására és képzésére, valamint az önhatékonyság megtapasztalására és az önbecsülés növelésére. Az egyik szervezetben mely részt vesz a „Creating Futures” projektben, a munkatársak kezdeti támogatásával fiatal szakértők köre megalakított egy önszerveződő csoportot "Youth 2 Power" néven, ahol a fiatalok ötleteket dolgoznak ki az ifjúsági otthonban történő fejlesztések megvalósítására. Ők koordinálják a találkozókat, véleményt nyilvánítanak, dokumentálják az eredményeket, és felméri a dolgozók véleményét a programról kérdőívek segítségével. Megerősítenek jónéhány hasznos készséget az életükben, és láthatóan bizalmat nyernek saját erősségeikben. Természetesen ez egy haladó szintű fejlődés. Braziliában a "Chácara" koordinátora régebben egyszerűen csak elvitt néhány fiút minden egyes találkozóra, ahová elment, akár döntéshozókkal, bírakkal, egyetemi hallgatókkal vagy tanárokkal. Ebben a "Chácara"-ban maguk a fiúk mutatják be a szervezetet a látogatóknak.

A szervezet a személyzet és a vezetők számára is tanulási terep. Ha a szociálpedagógiai tevékenységről a hangsúlyt kiterjesztjük az összes olyan szervezeti feltételrendszerre, amely szükséges ahhoz, hogy a tevékenységet jól végezzük, akkor a személyzet és a vezetők új és érdekes perspektívákat kapnak a mindennapi gyakorlatukra. Amikor próbaképpen fókuszcsoportos megbeszéléseket vezettünk serdülőkkal és fiatal felnőttekkel, a munkatársak is várakozással álltak a részvétel lehetőségének reményében, rámutatva arra, hogy milyen értékes a szervezetről való beszélgetés a különböző szerepkörökből és területekről érkező kollégák között. Van úgy, hogy néha erősebben összpontosítunk a fiatalok részvételére, mint a személyzetére?

Összefoglalva, tudom, hogy néhány barátom a gyermek- és ifjúsági bentlakásos intézményekből azt mondják majd, hogy talán túlságosan pozitívan gondolkodom, és hogy én nem foglalkozom azokkal a nehézségekkel és korlátokkal, amelyeket ők a mindennapi gyakorlatban tapasztalnak. Valóban, a pozitív szemlélet fenntartása, vagy az, hogy időt találjunk többre, mint "vészhelyzet akciókra", ahogy az egyik munkatárs fogalmazott, nagy kihívást jelent egy hosszú munkanap végén, főleg, amikor a kollégákkal való interakció konfliktusos volt, vagy nincs elegendő pénzügyi forrás, vagy amikor a fiatalok veszekednek, vagy nem járnak iskolába, vagy drogoznak. Sok ilyen magam is átéltem már.

Az sem történik könnyen, amiről beszélek. Mekkora megtapasztalás a remény, az inspiráció és az egyszerű, földhözragadt, pozitív lépések a szervezés és a gyermekek, a fiatalok, a munkatársak és a vezetők számára, ha mégis sikerül feltörni a kincsesláda zárját!

Összeférhetetlenségi nyilatkozat

A szerző nem jelentett be potenciális összeférhetetlenséget a kutatással, a szerzőséggel kapcsolatban, és/vagy a cikk publikálásával kapcsolatban.

Finanszírozás

A szerző nem kapott anyagi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy e cikk publikálásához.

ORCID AZONOSÍTÓ

Anna Schmid <https://orcid.org/0000-0002-5422-0805>

Hivatkozások

Schmid, A. (2010). Das Strassenkinderprojekt als Organisation. Strukturen, Prozesse und Qualität am Beispiel eines Heims in Brasilien (The street children's project as organisation. Structures processes and quality in the case of a youth home in Brazil. - ***Az utcagyerek-projekt, mint szervezet. Struktúrák, folyamatok és minőség egy braziliai ifjúsági otthon esetében***). Springer Fachmedien.

Schmid, A. (2020). Promoting youth's self-empowerment in residential care. The influence of the organisation: The first year of the project Creating Futures and its Swiss- Hungarian community of practice. (***A fiatalok önérvényesítésének elősegítése a bentlakásos ellátásban. A szervezet befolyása: A Creating Futures projekt és a svájci-magyar gyakorló közösség első éve.***) International Journal of Child, Youth and Family Studies, 11(4. 1), 29–53. <https://doi.org/10.18357/ijcyfs114202019937>.

Schmid, A. , & Herczeg, K. (2018). Creating futures: Residential care homes in Hungary and Switzerland collaboratively develop their capacity to empower children and youth to actively realise their own futures. (***A jövő teremtése: Magyarországi és svájci bentlakásos otthonok együttműködve fejlesztik lehetőségeiket, hogy képessé tegyék a gyermekeket és fiatalokat saját jövőjük aktív megvalósítására.***) International Journal of Child, Youth and Family Studies, 9(1), 132–153. <https://doi.org/10.18357/ijcyfs91201818124>.